Materiallar to'plami · Conference Proceedings
"ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 811.512.133
FILOLOGIYA

O'ZBEK TILIDAGI INTERNET-SLENGNING ASOSIY TURLARI VA ULARNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI

Durdonaxon G'ayratjon qizi Toshpulatova*
Mustaqil tadqiqotchi, O'zbekiston
✉ durdona.toshpulatova.98@mail.ru

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda o'zbek tilidagi internet-slengning asosiy turlari va ularning lingvistik xususiyatlari tahlil qilinadi. Internet-slengning shakllanish omillari, kelib chiqish manbalari hamda zamonaviy internet kommunikatsiyasidagi o'rni yoritilgan. Tadqiqotda internet-sleng birliklari qisqartmalar va abbreviaturalar, ingliz tilidan o'zlashgan birliklar, rus tili orqali kirgan slenglar, gibrid shakllar, emotsional-ekspressiv birliklar, orfografik-grafik o'zgarishlar hamda iborali slenglar kabi asosiy turlarga tasniflandi. Shuningdek, ularning yasalish xususiyatlari, kommunikativ vazifalari va o'zbek tili leksik tizimidagi o'rni tavsifiy-tahliliy hamda qiyosiy metodlar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari o'zbek tilidagi internet-slengni tizimlashtirish hamda zamonaviy internet kommunikatsiyasining lingvistik xususiyatlarini yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar

internet-sleng, internet kommunikatsiyasi, sleng, leksik birlik, qisqartma, abbreviatura, gibrid sleng, o'zlashma, lingvistik tahlil, o'zbek tili.

DOI: 10.5281/zenodo.21743314

Kirish

Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti natijasida internet va ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylandi. Telegram, Instagram, YouTube, Facebook kabi platformalarning ommalashuvi muloqot jarayonining tezkorligi va ixchamligini ta'minlab, tilning leksik tizimida ham muayyan o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Xususan, yangi so'zlar, qisqartmalar, internet-sleng birliklari hamda xorijiy tillardan o'zlashgan leksemalarning faol qo'llanilishi o'zbek tilining zamonaviy rivojlanish jarayonini aks ettirmoqda.

Raqamli kommunikatsiyaning kengayishi natijasida an'anaviy adabiy til me'yorlaridan farq qiluvchi yangi til birliklari va uslubiy xususiyatlar shakllanmoqda. Internet muhitida qo'llanilayotgan sleng birliklari muloqotning tezkorligi, qisqaligi, hissiy-ta'sirchanligi hamda norasmiyligi bilan ajralib turadi. O'zbek internet makonida bunday birliklar, asosan, ingliz, rus va turk tillari hamda mahalliy og'zaki nutq ta'sirida shakllanib, qisqartmalar, aralash birliklar, memlar va hissiy-ta'sirchan ifodalar hisobiga muntazam boyib bormoqda.

Internet-sleng masalalari Z. Ubaydullayeva [6, B. 14], D. N. Satimova [4, B. 13], N. S. Nasrulloyeva [1, B. 15], Sh. Y. Ro'ziyeva [3, B. 30-31] hamda boshqa tadqiqotchilar tomonidan turli yo'nalishlarda o'rganilgan. Mazkur tadqiqotlarda internet va yoshlar slengi, kompyuter jargonlari, emotsional-ekspressiv vositalar hamda internet muhitida o'zlashgan leksik birliklarning ayrim lingvistik xususiyatlari yoritilgan. Biroq o'zbek tilidagi internet-slengning zamonaviy turlari, ularning shakllanish manbalari, tasnifi va lingvistik xususiyatlari kompleks ravishda yetarli darajada tadqiq etilmagan. Mazkur holat ushbu mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi o'zbek tilidagi internet-slengning asosiy turlarini aniqlash, ularning shakllanish manbalari hamda lingvistik xususiyatlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot materiali Telegram, Instagram va YouTube platformalaridagi internet-sleng birliklari asosida shakllantirildi. Olingan natijalar o'zbek tilidagi

internet-slengni tizimlashtirish, uning zamonaviy tasnifini aniqlashtirish hamda internet kommunikatsiyasi tilining rivojlanish tendensiyalarini yoritishga xizmat qiladi.

Internet-slengni ilmiy jihatdan tavsiflashda sleng tushunchasining nazariy asoslariga tayanish muhimdir. Internet-slengni tavsiflashda V. A. Xomyakovning sleng haqidagi ta'rifi metodologik asos sifatida olindi. Mazkur nazariy yondashuv internet-sleng birliklarini lingvistik jihatdan tasniflash uchun metodologik asos bo'lib xizmat qildi. Olim slengni muayyan davr uchun nisbatan barqaror, keng qo'llaniladigan, uslubiy jihatdan belgilangan, adabiy til tarkibiga kiruvchi ekspressiv so'zlashuv leksikasi sifatida izohlaydi [7, B. 168]. Mazkur ta'rif internet-slengning ham asosiy belgilarini – norasmiylik, ekspressivlik va keng qo'llanilishini yoritishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Yuqorida keltirilgan ilmiy tadqiqotlar tahlillari asosida o'zbek internet-sleng birliklari kelib chiqishi, yasalish usuli va kommunikativ vazifasiga ko'ra yetti asosiy guruhga tasniflandi.

1. Qisqartmalar va abbreviaturalar. Internet-slengning eng faol qatlamlaridan biri qisqartmalar va abbreviaturalardan iborat bo'lib, ular muloqotning tezkorligi va ixchamligini ta'minlaydi. O'zbek internet muhitida *AFK (Away From Keyboard), PM (Private Message), POV (Point of View), JK (Just Kidding)* kabi inglizcha qisqartmalar bilan bir qatorda *rek, insta, vlog* kabi qisqargan birliklar ham uchraydi. Abbreviaturalar yangi so'z yasamay, mavjud birlikning ixcham shaklini ifodalashi bilan tavsiflanadi. Tadqiqotlar ham ularning xalqaro muloqotda universal til vositasi sifatida qo'llanilishini ko'rsatadi. Shunga ko'ra, mazkur birliklar o'zbek internet-slengida kommunikativ tejamkorlikni ta'minlovchi muhim qatlam hisoblanadi.

2. Ingliz tilidan o'zlashgan internet-slenglar. O'zbek internet-slengining eng faol qatlamini ingliz tilidan o'zlashgan birliklar tashkil etadi. S. B. Pulatova ta'kidlaganidek, bunday birliklar to'g'ridan-to'g'ri o'zlashish, fonetik va morfologik moslashish orqali tilga kiradi [2, B. 483-486]. Internet muhitida *skrin, vayb, rofl, fleks* kabi birliklar keng qo'llanilib, *skrin tashlamoq, vayb qilmoq, fleks qilmoq* kabi shakllarni hosil qilgan. Bu holat inglizcha o'zaklarning o'zbek tilining agglutinativ tizimiga muvaffaqiyatli moslashayotganini ko'rsatadi.

3. Rus tili orqali kirgan sleng birliklari. O'zbek internet muhitida rus tilining ta'siri ham sezilarli darajada saqlanib qolgan. *Prikol, otmazka, oblom, krutoy, tormoz* kabi birliklar Telegram, YouTube va rus tilidagi media kontent orqali faol tarqalmoqda. Ular ko'pincha baholash, kinoya va hissiy munosabatni ifodalash vazifasini bajaradi hamda vaqt o'tishi bilan prikol qildi, oblom bo'ldi, otmazka qildi kabi o'zbekcha grammatik shakllarda qo'llanmoqda.

4. Gibrid sleng shakllari. Gibrid slenglar turli tillarga mansub leksik va grammatik elementlarning qo'shilishi natijasida yuzaga keladi. Sh. O'. Turdalievaning tadqiqotlarida ham bunday birliklarning zamonaviy o'zbek tilida faol rivojlanayotgani qayd etilgan [5, B. 122-126]. Internet muloqotida *dizlayklamoq, judge qilmoq, teg qilmoq, komment yozmoq, seyvlamoq* kabi birliklar keng qo'llaniladi. Bu holat xorijiy o'zaklarning o'zbek tili grammatik tizimi asosida moslashib borayotganini ko'rsatadi.

5. Emotsional-ekspressiv slenglar. Internet muloqotida hissiy ta'sirchanlikni kuchaytiruvchi sleng birliklari alohida o'rin tutadi. *Top, bomba, krash, vayb, juda moshniy* kabi birliklar ijobiy yoki salbiy baholashni ifodalashga xizmat qiladi. Ayrim birliklar blogerlar, trendlar va ommaviy madaniyat ta'sirida qisqa muddatda ommalashadi. Masalan, *vachacha* birligi ijtimoiy tarmoqlar orqali keng tarqalgan internet-slenglardan biridir.

6. Orfografik va grafik o'zgarishlar. Internet muloqotining tezkorligi natijasida adabiy imlo me'yorlaridan chekinish holatlari kuzatiladi. Jumladan, *nma, kn, kk, bn* kabi qisqartirilgan yozuvlar keng qo'llaniladi. Bunday shakllar muloqotning tejamkorligini ta'minlasa-da, ularning ommalashuvi adabiy til me'yorlariga muayyan darajada ta'sir ko'rsatmoqda.

7. Iborali slenglar. O'zbek internet-slengida ko'chma ma'noda qo'llanadigan iborali birliklar ham faol qatlamni tashkil etadi. *Xaypga chiqdi, blok edi, temaga chiqdi, topga chiqdi* kabi birliklar so'zlovchining baholashi va hissiy munosabatini ifodalashga xizmat qiladi. Ular internet kommunikatsiyasida nutqning obrazliligi va ta'sirchanligini kuchaytiruvchi muhim vositalardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Tahlillar natijasida o'zbek tilidagi internet-slengning asosiy turlari sifatida qisqartmalar va abbreviat-

uralar, ingliz tilidan o'zlashgan birliklar, rus tili orqali kirgan slenglar, gibrid shakllar, emotsional-ekspressiv birliklar, orfografik-grafik o'zgarishlar hamda iborali slenglar ajratildi. Mazkur birliklar kelib chiqish manbai, yasalish usuli va kommunikativ vazifasiga ko'ra o'zaro farqlanishi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari internet-slengning o'zbek tili leksik tizimining faol rivojlanayotgan va dinamik qatlamlaridan biri ekanini ko'rsatdi. Ayniqsa, ingliz tilidan o'zlashgan hamda gibrid sleng birliklarining faol qo'llanilishi raqamli kommunikatsiya va globallashuv jarayonlarining til taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi.

Mazkur tasnif va tahlil natijalari o'zbek tilidagi internet-slengni tizimlashtirishga xizmat qiladi hamda internet kommunikatsiyasi tilini, zamonaviy leksik jarayonlarni va internet-slengning lingvistik xususiyatlarini o'rganishga doir keyingi tadqiqotlar uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Nasrulloyeva N. S. O'zbek va ingliz tillarida kompyuter va internet jargonlarining chog'ishtirma tadqiqi. Filol. falsafa. d-ri (PhD). …diss.avtoref. – Samarqand, 2021. – B. 15.

2. Pulatova S. B. The Integration of English Vocabulary into Uzbek in the Context of Digital Globalization // Shokh library. 2025. – Vol.1, № 11. – Б.483-486. https://www.wosjournals.com/index.php/shokh/article/view/7300?utm_source=chatgpt.com (date of access: 20.03.2026).

3. Ro'ziyeva Sh. Y. O'zbek tilida internet va ijtimoiy tarmoqlarning lingvistik ta'siri // Yangi O'zbekiston, yangi tadqiqotlar jurnali. 2025. – Vol.3. No.4. – B.30-31. https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/view/6410?utm_source=chatgpt.com (murojaat sanasi:14.03.2026).

4. Satimova D. N. Ingliz va o'zbek yoshlar slengining qiyosiy tahlili. Filol.falsafa.d-ri (PhD) …diss.avtoref. – Andijon., 2020. – B. 13.

5. Turdaliyeva Sh. O'. Hybrid Words in the Uzbek Language: Linguistic and Semantic Aspects // Western European Journal of Linguistics and Education. 2025. – Vol.3, № 3. – Б.122-126. https://westerneuropeanstudies.com/index.php/2/article/download/2246/1544/3256?utm_source=chatgpt.com (date of access: 26.03.2026).

6. Ubaydullayeva Z. H. Turli tizimli tillarda hissiyot ifodalovchi vositalarning lingvomadaniy va psixolingvistik tadqiqi. Filol.falsafa.d-ri (PhD) …diss.avtoref. – Farg'ona., 2025. – B. 14.

7. Хомяков В. А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода: автореф. … канд. филол. наук. – Л. 1980. – С.168.